

Գ Ր Ա Խ Օ Ս Ո Ւ Թ Ի Ի Ն

ԹԱՏՐՈՆ, գրականական և թատերական հանդէս, № 1: Թիֆլիս,
Պ. Մ. Մարտիրոսեանցի և ընկ. 1893 թ.: Հրատարակութիւն Ալեք-
սան ր Թարխանեանի: Մեծ քառաձալ, 180 երկսիւնեակ էջ: Գինն
է 2 ռուբլի:

Այս հրատարակութիւնը խոստա-
նում է պարբերական դառնալ, լոյս
տեսնելով տարին երկու անգամ:

Այդ պայմանով մենք կարծում
ենք որ թատրոնին նւիրւած մի հրա-
տարակութիւն կարող է չարտեսել,
որովհետեւ, որքան էլ աղքատ լինի
մեր թատրոնական կեանքը, բայց
տարին երկու տետր նրան նւիրելու
համար նիւթ կարող է տալ նաև մեր
ալդ աղքատիկ կեանքը:

Հաջ թատրոնը ունի արդէն մի
չալտնի անցեալ, որը ապարդիւն չի
անցել ներկայիս համար: Վլխաւորը
աչն է որ Թիֆլիսում, Աովկասի թատ-
րոնական կեանքի ալդ գլխաւոր
կենտրոնում, հաւկական թատրոն
ստեղծէր էր: Ճիշտ է, ալդ քաղաքը
ունի մեծ հաջ աղգաբնակութիւն,
բայց թատրոնի մէջ գեղարւեստը
աչնքան մեծ տեղ է բռնում, որ մի
որոշ հափով գեղարւեստական ուժ է

պահանջում նոյն իսկ հաջ հասարա-
կութիւնը դէպի հաւկական բեմը.
գրաւելու համար, մրցելով աչն գե-
ղարւեստական հրապոյրների հետ,
որ ներկայացնում է ռուսական բեմը:
Աղգալին լեզւի կարօտն առնելու
համար պետք է գեղարւեստը օգնու-
թեան դար, որպէս զի նոյն իսկ հալը
ախորժ զգար հալերէն լսելու աչն,
ինչ նա կարող էր լսել օտար լեզուով
օտար բեմի վրա: Արդ, ալդ անհրա-
ժեշտ պալւանը թէն ոչ լիապէս բայց
մի գնահատելի հափով ձեռք է բեր-
ւած ներկայումս, աչնպէս որ Թիֆ-
լիսում մի կանոնաւոր խումբ և կա-
նոնաւորապէս շաքաթը երկու ան-
գամ հալոց ներկայացումների տա-
լու համար անհրաժեշտ (18 — 20,000
ռուբլու) խոշոր ծախքից չաճախող-
ները ինքնաբերաբար աալիս են
ամենաալատ դէպքում երկու երրորդը
կամ նոյն իսկ երեք քաաւորը և էլ

աւելին, նալած հանդամանքներին: Իսկ դա արդէն գնահատելի արդիւնք է:

Բացի ալդ՝ կովկասի և Ռուսաստանի ալ հալաքնակ քաղաքները և գիւղերը ոմանց համար տարին մի քանի անգամ տրուող հալակաւ ներկայացումները հասարակական կեանքի անհրաժեշտութիւնն են դառած:

Այդպիսով հալ հասարակութեան մէջ սկսել է արտիստական ընդունակութիւնները զտման մի պրոցէս, որը պահանջում է մտնող, խնամք և գրական ղեկավարութիւն:

Մի պարբերական թերթ՝ ալդ գործին ներկած՝ մենք աւելորդ չենք համարում, և ինչպէս ասացինք՝ տարին երկու տետրի նիւթ առատօրէն կարելի է գտնել:

Խնդիրը ուրեմն միայն նորա մէջ կարող է լինել թէ ներկալ հրատարակութիւնը որքան երաշխաւորութիւններ է տալիս ալն զերը կատարելու համար, որ մեր կարծիքով նա պէտք է կատարէ իւր գոլութիւնը արդարացիելու և ապահովելու համար:

Եւ ահա մենք գտնում ենք մեր առաջը դրած հատորի մէջ պակասաւոր երաշխաւորութիւններ ալդ գործի համար:

Գիրքը սկսում է մի լառաջաբանով, ուր հեղինակը խօսում է թատրոնի և գեղարուեստի մասին ոչ հմտօրէն, ալ աւելի որպէս սիրող գործի, իբր ղիլետանտ, բայց ոչ բարձր գրական և գեղարուեստական զարգացումով: Եւ որովհետեւ ալդ լառաջաբանի ստորագրողը ինքը հրատարակիչն է, որը անշուշտ նաև խմբա-

գրում է իւր հանդէսը, — ալդ պատճառով խմբագրական խիստ պակասութիւններով մի հանդէս է մեր առաջ դրածը. իսկ ալդ հանդամանքը չի կարող գործին չլնասել:

Անկարևոր չէ նկատելը որ հրատարակիչը ընտրած էր անգամ թատրոնական կոմիտէի 1891/92 թականի սեղոնի համար, երբ Թիֆլիսի թատերասէր հասարակութիւնը միացաւ ընդհանուր ոլթերով թատրոնի գործը առաջ տանելու համար. բայց նա չետինը չէր ալն հերոսներին, որոնք իրանց ընտրած ընդհանուր ժողովի հեղինակութիւնը չուղեցան ճանաչել և աշխատելին հասարակական սկզբունքով սկսած գործը խախտել՝ ինտրիգալի դիմելով «Մուրճ»-ի ընթերցողներին ալդ նկատմամբ լղում ենք ալն տողերին, որ տպեցին «Մուրճ»-ում 1892 թ. մարտի համարում (էջ 482—486) և մալիսի համարում (էջ 777—778): Ահա դորա շնորհիւն է որ 1892/93 թականին նախկին ժողովի տեղը բռնեց իւր ներքին բնաւորութեամբ ալ տեսակ ժողով, առաջնորդութեամբ իշխ. Ն. Ամատունու, մի ժողով, որը ընտրեց նոյնպէս մի կոմիտէա նախկին տարալ օրինակով, բայց որը տարալ կիսում լուծեց՝ իրրե հեղինակութիւնից և ոլթից զուրկ մի մարմին, առանց նոյն իսկ վստահութիւն ունենալու գործերի ղրութիւնը ներկայացնել իրանց ընտրած ժողովին: Այս կերպ գործավարութիւնովն է որ ալ ևս անհնարին եղաւ 1893/94 թականի համար հալոց թատրոնը տանել հասարակական սկզբունքով: Իսկ ալդ

հասցրեց հայկական թատրոնը մի խումբ վերին աստիճանի անթատրոնական կապիտալիստների կառավարութեանը 1893/94 թվականին:

Մենք կարող ենք ուրեմն համարձակ ասել, որ «թատրոն»-ի հրատարակիչը մեր բեմին բաական մնասել է նոյն իսկ աղբ բեմին ծառայելով: Մենք կ'ուզէինք ուրեմն որ թատրոնական դրականութեանը նա չվնասի՝ նոյնիսկ նրան ծառայելով:

Ներկազ գրքում զետեղած են չորս թատերգութիւններ, որոնցից մէկը՝ Մոլիէռինն է (Սկապէնի արարքները), միւսը Ժորժ Օնէի (Գարբնապետը), երրորդը՝ Գ'Անկուրի (Միւս անգամ—մենախօսութիւն),—բոլորը թարգմանական, և մէկը՝ Փառնակէսի («Բանաստեղծ») կատակվողը: Գոյանից առաջին երկուքը արժանի էին տպագրութեան, իսկ «Բանաստեղծը» և «Միւս անգամ» պիւեսները դատարկ բաներ են: Գ'Անկուրի «Միւս անգամը» նոյն իսկ ձանձրալի զրւածք է, եթէ միայն մի արտասովոր տաղանդ չլինի նորա արտասանողը:

Յօդածների մէջ մեծ տեղ են բռնում Պերճ Պօռլեանցի «Հայոց թատրոնի սկզբնաւորութիւնը Թիֆլիսում» և Ս. Հախումեանի «Թատրոն, բեմ և լեզու»: Պարոն Հախումեանի յօդածը զուրկ չէ հետաքրքրականութիւնից, բայց նա ուզենալով ինքն իրանից դերադանցել՝ մոլորութիւնների մէջ է ընկնում: Մասնաւորապէս պ. Աղալեանցին ներածողները մի ամօթանք կը մնան Հախումեանի համար, որը լւր յօդածով ապացոյց է տալիս թէ որքան նա նաև կեղծել զիտէ, նալած թէ քամին որտեղից է փչում:

Բացի լիշածներից՝ տպւած է 70-ական թվականներին վախճանած դերաւան Գէորգ Միրազեանի կենսագրութիւնը, Ֆրէշդից բեմական պատկերներ, Գէօթէի «Կանոններ դերասաններ համար» և թատրոնական քրոնիկներ արտասահմանից և Պետերբուրգից:

Բայց մի անհրաժեշտ բան—աչն է տեսութիւն մեր հայկական թատրոնի—բացակայում է բոլորովին:

Ա. Ա.

ՖԼԱՄԱՐԻՕՆ, Կամիլլ.—«Հանրամատչելի նկարագրական աստղաբաշխութիւն» (Petite astronomie descriptive): Թարգմանեց Ֆրանսերէնից (4-րդ տպագրութիւնից) Տ. Յովհաննիսեան: Թիֆլիս, տպ. Ռոտինեանցի 1893 թ. Հրատարակութիւն Թ. Հ. Հրատարակչական ընկերութեան, ռեթածայ, 353 էջ, գինն է 1 ռուբլի:

Կամիլլ Ֆլամարիոնի անունը պատկանում է ամենափալուն ժողովրդա-

կանացնողների անունների թւին: Այդ գիտնականը մի առանձին տաղանդ